

ΣΕΒΑΣΜΙΑ, ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΑΣΕΒΩΝ ΒΙΒΛΙΑ

*Προσέγγιση στον Κανόνα τῆς Ἁγίας Γραφῆς κατὰ
τὴν Κανονικὴ Παράδοση
ὑπό π. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου*

ΣΕΒΑΣΜΙΑ, ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΑΣΕΒΩΝ ΒΙΒΛΙΑ

*Προσέγγιση στον Κανόνα τῆς Ἁγίας Γραφῆς κατὰ
τὴν Κανονικὴ Παράδοση
ὑπό π. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου*

ΣΑΒΒΑΤΟ, 13 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020

Είσαγωγή στους κλάδους τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως

1. Ἑρμηνευτική - Ἁγιογραφική παράδοση
2. Ἱστορική - Πατερική παράδοση
3. Συστηματική - Δογματική παράδοση
4. Πρακτική – Λειτουργική παράδοση

Βιβλιογραφία – Πηγές (ένδεικτικές)

1. Ἀγαπίου Ἱερομονάχου, καί Νικοδήμου Μοναχοῦ, Πηδάλιον τῆς νοητῆς νηός, τῆς Μίας, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησίας. Περιλαμβάνονται:
 - 1) Οἱ Ἀποστολικοὶ Κανόνες (σ. 1-117)
 - 2) Οἱ Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (σ. 118-342)
 - 3) Οἱ Κανόνες τῶν Τοπικῶν Συνόδων (σ. 343-542)· καί
 - 4) Οἱ Κανόνες τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (σ. 543-697)
2. Ἀμίλκα Σ. Ἀλιβιζάτου, Οἱ ἱεροὶ Κανόνες (Ἀθήναι: Ἀποστολική Διακονία [1923, 1949²], 3^η ἔκδ. 1997)
3. Γεωργίου Ράλλη - Μιχαήλ Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καί ἱερῶν Κανόνων τῶν τε ἁγίων καί πανευφήμων Ἀποστόλων, καί τῶν ἱερῶν καί οἰκουμενικῶν καί τοπικῶν Συνόδων, καί τῶν κατὰ μέρος ἁγίων Πατέρων

Βιβλιογραφία – Βοηθήματα (ένδεικτικά)

1. Παύλου Μενεβίσογλου (Μητρ. Σουηδίας και πάσης Σκανδιναβίας), *Ίστορική εἰσαγωγή εἰς τοὺς Κανόνας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας* (Στοκχόλμη: Ἴ. Μητρόπολις Σουηδίας, 1990)
2. Ἄρχιμ. Γρηγορίου Δ. Παπαθωμᾶ, *Τό Corpus Canonum τῆς Ἐκκλησίας (1^{ος} -9^{ος} αἰώνας) - Τό κείμενο τῶν Ἐκκλησιακῶν ἱερῶν Κανόνων* (Νομοκανονική Βιβλιοθήκη, 30· Θεσσαλονίκη-Κατερίνη: Ἐπέκταση, 2015)
3. Παναγιώτου Ι. Μπούμη, *Οἱ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας περί τοῦ Κανόνος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τόμ. Α' καί Β' : Ἐμμεσοὶ μαρτυρίαι* (Ἀθῆναι: χ.έ., [1986]2^η ἔκδ. 1991)

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ΑΠΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ (85^{ος} Άποστολικός Κανόνας)

Κανών 85^{ος}: Κείμενο (1/2)

«Ἐστω ὑμῖν πᾶσι κληρικοῖς καί λαϊκοῖς βιβλία σεβάσμια καί ἅγια, τῆς μέν Παλαιᾶς Διαθήκης, Μωϋσέως, πέντε· Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικόν, Ἀριθμοί, Δευτερονόμιον· Ἰησοῦ Ναυῆ ἔν· Κριτῶν ἔν· Βασιλειῶν τέσσαρα· Παραλειπομένων, τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν, δύο· Ἔσδρα δύο· Ἐσθήρ ἔν· Μακκαβαίων τρία· Ἰώβ ἔν· Ψαλτηρίου ἔν· Σολομῶντος τρία· Παροιμίαι, Ἐκκλησιαστής, Ἄσμα Ἀσμάτων· Προφητῶν δώδεκα· Ἡσαΐου ἔν· Ἰερεμίου ἔν· Ἰεζεκιήλ ἔν· Δανιήλ ἔν· Ἐξωθεν δέ ὑμῖν προσιστορεῖσθω μανθάνειν ὑμῶν τούς νέους τήν Σοφίαν τοῦ πολυμαθοῦς Σειράχ [...]

Κανών 85^{ος}: Κείμενο (2/2)

Ἡμέτερα δέ, (τουτέστι τῆς Καινῆς Διαθήκης), Εὐαγγέλια τέσσαρα· Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ καὶ Ἰωάννου· Παύλου ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες· Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο· Ἰωάννου τρεῖς· Ἰακώβου μία· Ἰούδα μία· Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο· καὶ αἱ Διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτώ βιβλίοις προσπεφωνημένοι· δὶς οὐ χρή δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά· καὶ αἱ Πράξεις ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων».

Είσαγωγικά: Οί ἀρχαιότεροι κατάλογοι βιβλίων τῆς Κ.Δ.

(α) Ὁ Κανόνας τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ Μαρκίωνα.

Ἡ συλλογή τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης πού ἔκανε ὁ Μαρκίωνα στή Ρώμη τό 140 μ.Χ. εἶναι καί ὁ πρῶτος Κανόνας πού μαρτυρεῖται.

(β) Ὁ κανόνας τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ Muratori.

Ἀρχαιότατος γνωστός κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς Κ.Δ. εἶναι ὁ περίφημος κανόνας τοῦ Muratori, ὁ ὁποῖος ἀνάγεται στά τέλη τοῦ Β' αἰώνα.

Κανών 85^{ος}: Σεβάσμια και ἅγια βιβλία

«Ἐστω ὑμῖν πᾶσι κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς βιβλία σεβάσμια καὶ ἅγια»

- «σεβάσμια» (= ἄξια σεβασμοῦ, σεβαστά, ἀξιοσέβαστα, σεπτὰ, χαίρουν ἐκτιμῆσεως).
- «ἅγια» (= ἀποδίδεται ὁμοίος μέ τόν χαρακτηρισμό τοῦ Θεοῦ, δηλ. βιβλία ἀπαλλαγμένα ἀπό ἠθικῆς ἢ ἄλλες ἀτέλειες, ἱερά βιβλία, ἀνήκοντα στόν Θεό).
- ὁ χαρακτηρισμός τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὡς θεοπνεύστων ἢ θείων δέν εἶχε ἀκόμη εἰσαχθεῖ, ἢ τουλάχιστον δέν εἶχε ἐπικρατήσῃ κατά τήν ἐποχή, πού συντάχθηκε ὁ παρῶν Ἀποστολικός Κανόνας.

Κανών 85^{ος}: Βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

«Τῆς μέν Παλαιᾶς Διαθήκης,

- Μωϋσέως, πέντε· Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικόν, Ἄριθμοί, Δευτερονόμιον· Ἰησοῦ Ναυῆ ἕν· Κριτῶν ἕν· Βασιλειῶν τέσσαρα· Παραλειπομένων, τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν, δύο· Ἔσδρα δύο· Ἐσθήρ ἕν· Μακκαβαίων τρία·
- Ἰώβ ἕν· Ψαλτηρίου ἕν· Σολομώντος τρία· Παροιμίας, Ἐκκλησιαστής, Ἄσμα Ἀσμάτων·
- Προφητῶν δώδεκα· Ἡσαΐου ἕν· Ἰερεμίου ἕν· Ἰεζεκιήλ ἕν· Δανιήλ ἕν·
- Ἐξωθεν δέ ὑμῖν προσιστορεῖσθω μανθάνειν ὑμῶν τοὺς νέους τὴν Σοφίαν τοῦ πολυμαθοῦς Σειράχ».

Κανών 85^{ος}: Βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, σχόλια

- Ἡ λεγόμενη Πενταύτευχος, ἢ Νόμος (τορά): εἶναι τὰ «Μωυσέως, πέντε», Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικόν, Ἀριθμοί, Δευτερονόμιον.
- Τά δύο βιβλία τῶν «Παραλειπομένων» ἐπεξηγοῦνται ἀπό τόν Κανόνα αὐτό ὡς «βίβλος τῶν ἡμερῶν», διότι στούς Ἑβραίους ἦταν ἓνα βιβλίο, καί ἀπό τούς Ο' καί κατόπιν διαιρέθηκαν σέ δύο βιβλία.
- Ἡ Σοφία Σειράχ δέν συγκαταλέγεται, ἄν καί τήν ὑποδεικνύει ὡς χρήσιμο καί ὠφέλιμο βιβλίο, ἰδίως γιά τούς νέους. Δέν θεωρεῖται τόσο σεβάσμιο καί ἅγιο, ὥστε νά συμπεριληφθεῖ στήν Ἀγ. Γραφή καί νά συστήνεται ὡς «ἀνάγνωσμα» καί ἐντός τῆς Ἐκκλησίας.

Κανών 85^{ος}: Βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης

«**Ἡμέτερα δέ, (τουτέστι τῆς Καινῆς Διαθήκης),**

- Εὐαγγέλια τέσσαρα· Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ καὶ Ἰωάννου·
- Παύλου ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες·
- Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο· Ἰωάννου τρεῖς· Ἰακώβου μία· Ἰούδα μία·
- Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο· καὶ αἱ Διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτώ βιβλίοις προσπεφωνημένοι· δὶς οὐ χρή δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά·
- καὶ αἱ Πράξεις ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων».

Κανών 85^{ος}: Βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, σχόλια

- Περικλείονται τὰ 4 ἱερά Εὐαγγέλια, οἱ 14 ἐπιστολές τοῦ Ἄπ. Παύλου, οἱ 7 Καθολικές ἐπιστολές καί οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (διαφορετική σειρά βιβλίων).
- Ἡ Ἀποκάλυψη δέν περιλαμβάνεται. Γράφτηκε σέ μιά περίοδο φοβερῶν διωγμῶν ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν. Μιλáει μέ συμβολική γλώσσα καί χρησιμοποιεῖ ἔντονα παραστατικές εἰκόνες.
- Τελικός σταθμός στήν ἐξέλιξη καί ὀριστική διαμόρφωση τοῦ Κανόνα θεωρεῖται ἡ 39^η Ἑορταστική Ἐπιστολή τοῦ Μ. Ἀθανασίου (367), στήν ὁποία ἀναφέρονται ὡς κανονικά τὰ 27 βιβλία τῆς Κ.Δ.

Κανών 85^{ος}: Προστιθέμενα βιβλία στήν Καινή Διαθήκη

«Κλήμεντος ἐπιστολαί δύο· καί αἱ Διαταγαί ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτώ βιβλίοις προσπεφωνημένοι· δὲς οὐ χρή δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά».

- Ἡ Α' ἐπιστολή τοῦ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους: μακροσκελές κήρυγμα μέ ἐκτενῆ ἠθική διδασκαλία περὶ ἀγάπης, ταπεινώσεως, μετανοίας, ὑπακοῆς καί ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας.
- Ἡ λεγομένη Β' Ἐπιστολή δέν προέρχεται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Ρώμης.
- Αἱ Διαταγαί. Πρόκειται γιὰ τὸ κανονικολειτουργικό ἔργο μέ τίτλο «Διαταγαί τῶν ἀγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος» (ὀκτώ βιβλία).

Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ΑΠΕΙΛΗ ΤΩΝ ΨΕΥΔΕΠΙΓΡΑΦΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (60^{ός} Άποστολικός Κανόνας)

Κανών 60^{ος}: Κείμενο - Σχόλια

«Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία ὡς ἅγια ἐπί τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει, ἐπί λύμῃ [δηλ. ὄλεθρο] τοῦ λαοῦ καί τοῦ κλήρου, καθαιρείσθω».

Ὅροι πού προσδιορίζουν τήν ἀποδοχή ἢ μή ἑνός βιβλίου καί τή θέση του γενικότερα μέσα στή ζωή τῆς χριστιανικῆς κοινότητας:

- Κανονικά ἢ πρωτοκανονικά βιβλία
- Δευτεροκανονικά ἢ Ἀναγιγνωσκόμενα ἢ Ἀντιλεγόμενα βιβλία
- Ἀπόκρυφα βιβλία
- Ψευδεπίγραφα βιβλία

Κανών 60^{ός}: Σχόλιο

Οί χρόνοι τῆς ΚΔ συνιστοῦν τήν κατάληξη τῆς περιόδου τοῦ δευτέρου Ναοῦ, μιᾶς ἱστορικῆς περιόδου πέντε αἰώνων μέ συσσωρευμένο πλοῦτο Ἰουδαϊκῆς Γραμματείας καί μέ ἕνα εὐρύτατο ἑλληνορρωμαϊκό ὑπόβαθρο. Ἡ λειτουργία τῆς κοινότητος τῆς Νεκρᾶς Θάλασσας, οἱ ποικίλες ἑβραϊκές γραφές, ψευδεπίγραφα κείμενα, ἡ ραββινική παράδοση, ὁ ἑλληνορρωμαϊκός πολιτισμός (μέ τή γλώσσα, ρητορική, παιδεία, θρησκεία καί λατρεῖες), καθώς καί τά ταξίδια, τό ἐμπόριο, πνευματικά κινήματα καί ιδέες, θά ἐπηρεάσουν καί θά δυσκολέψουν, ἂν ὄχι καί θά νοθεύσουν, τήν κατανόηση τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν.

Κανών 60^{ος}: Τά ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία

- Τά τῶν αἰρετικῶν βίβλοι τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων.
- Τά ψευδεπίγραφα - ἀπόκρυφα κείμενα, ὅπως λ.χ.
 - τό Εὐαγγέλιο παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Θωμᾶ ἀφορᾷ στίς ἱστορίες γιά τήν παιδική ἡλικία τοῦ Ἰησοῦ.
 - οἱ Πράξεις τοῦ Ἰωάννου προωθοῦν μιᾶ δοκητική προοπτική μέ τήν ἀπεικόνιση τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἕνα καθαρά πνευματικό ὄν
 - στίς Πράξεις τοῦ Θωμᾶ, ὁ Ἰησοῦς μέ τή μορφή τοῦ πανομοιότυπου διδύμου του μέ τόν ἀπόστολο Θωμᾶ, λειτουργεῖ ὡς φερέφωνο γιά τήν προώθηση «ἐγκρατικῶν» πρακτικῶν ἀποχῆς ἀπό τόν γάμο, τό κρασί, καί ὀρισμένα τρόφιμα
- Παράδειγμα μέχρι σήμερα ψευδεπιγραφίας «Ἡ Ἁγία Ἐπιστολή».

Κανών 60^{ος}: Τά ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία

Βασικούς παράγοντες πού ἔθεσε ἡ πρωτοχριστιανική κοινότητα προκειμένου νά καθορίσει τήν ἀποδοχή τῶν βιβλίων στόν Κανόνα τῆς Κ.Δ.:

(α) Ἡ ἀποστολική προέλευση τοῦ κειμένου

(β) Ἡ σημαντικότητα τῶν κοινοτήτων στίς ὁποῖες ἀπευθύνονταν

(γ) Ἡ συμφωνία τοῦ περιεχομένου μέ τίς ἀρχές τῆς πίστεως, τό λεγόμενο Concensus (ἡ ὁμόφωνη γνώμη) τῆς Ἐκκλησίας

Κανών 60^{ος}: Καθαίρεση (Εἴ τις ..., καθαιρείσθω)

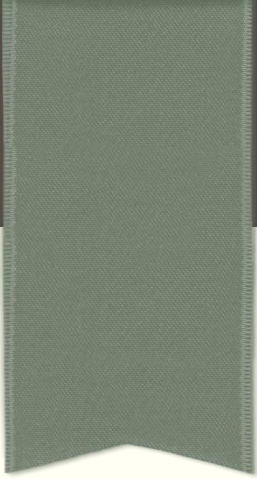
- Ὁ Κανόνας λέει μόνο «καθαιρείσθω», καί ὄχι «ἀφοριζέσθω» (δηλ. ἀποκλεισμό ἀπό τήν κοινωνία, στέρηση τῆς κοινωνίας, ἐπιτίμιο ἀκοινωνησίας ἢ ἀνάθεμα), διότι ὁμιλεῖ περί τῶν κληρικῶν. Μόνον οἱ κληρικοί εἶχαν τό καθῆκον νά ὁμιλοῦν ἐπ' ἐκκλησίαις καί ὄχι οἱ λαϊκοί.
- Ἡ καθαίρεση συνιστᾶ τήν πιό αὐστηρή ποινή πού ἐπιβάλλεται στούς κληρικούς ἀπό τό ἀρμόδιο ἐκκλησιαστικό ὄργανο, τό ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπό ἕνα μόνο μέλος (Ἐπίσκοπο) ἢ ἀπό μία Σύνοδο, ἀνάλογα μέ τήν προβλεπόμενη ἐκκλησιοκανονική διαδικασία. Οἱ κληρικοί τότε χάνουν ὀριστικά τήν ἱερατική ἢ ἀρχιερατική τους ἰδιότητα.

Παραίνεση αγίου Ἰγνατίου Μπριατσανίνωφ

«Προσπάθησε νά κάνεις οἰκεῖο στόν νοῦ καί τήν καρδιά σου τό Εὐαγγέλιο. Ἄς πλέει ὁ νοῦς σου μέσα του, ἄς ζεῖ μέσα του. Ἐτσι πιά εὐκόλα ὅλη σου ἡ δραστηριότητα θά γίνει εὐαγγελική. Αὐτό μπορεῖ ὁ καθένας νά τό πετύχει μέ τήν ἀκατάπαυστη ἐντρύφηση στό Εὐαγγέλιο καί τήν εὐλαβική μελέτη του».

ΑΓΙΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΜΠΡΙΑΝΤΣΑΝΙΝΩΦ,
Ἔργα 1, Ἀσκητικές ἐμπειρίες Α' (Ὡρωπός:
Ἱερά Μονή Παρακλήτου, 2008), σελ. 121

Μή δὴ περιμείνης ἕτερον διδάσκαλον·
ἔχεις τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ [προφητῶν & ἀποστόλων]·
οὐδεὶς σε διδάσκει ὡς ἐκεῖνα (Ἰω. Χρυσόστομος)

Τέλος παρουσίας

Εὐχαριστῶ πολύ γιὰ τὴν προσοχή σας!